

Stockholms
stad

NYTORPS GÄRDE

Delrapport 1 KARTLÄGGNING
DP HAMMARBYHÖJDEN 1:1
(NYTORPS GÄRDE)
SAMRÅDSHANDLING

Barnkonsekvensanalys Nytorps gårde har tagits fram våren 2019 av Landskapslaget AB på uppdrag av Stockholms stad.

Kontaktpersoner Stockholms stad:

Sandra Öhrström, stadsbyggnadskontoret

Lars Ström, exploateringskontoret

Ylva Kjellin, exploateringskontoret

Medverkande:

Landskapslaget AB:

Lise Hellström

Ida-Maria Classon Frangos

Anna Björklund

INNEHÅLLSFÖRTECKNING

INTRODUKTION

- 1. BAKGRUND..... 5
- 2. BARN OCH UTEMILJÖER..... 6

METOD

- 1. STOCKHOLMS STADS IBKA METOD... 10
- 2. PROCESS..... 12

KARTLÄGGNING

- 1. STYRANDE DOKUMENT..... 14
- 2. NYTORPS GÄRDE IDAG..... 17
- 3. PÅGÅENDE PLANERING..... 21
- 4. TIDIGARE DIALOGER..... 23
- 5. SAMTALEN..... 24
- 6. SAMMANFATTNING..... 30

KÄLLOR OCH BILAGOR

- 1. DOKUMENT & MUNTliga KÄLLOR.... 33

INTRODUKTION

Detaljplanen möjliggör för en utveckling av Nytorps gärde till en stadsdelspark med nya omgivande funktioner såsom verksamheter, bostäder, förskolor och en idrottshall. Den integrerade barnkonsekvensanalysen ska bevaka och belysa barnperspektivet genom planprocessen. Rapporten inleds med analysens syfte och en kunskapsbakgrund gällande barn i stadsplaneringen.

INTRODUKTION

1. BAKGRUND

Under 2017 godkände Stadsbyggnadsnämnden ”Program Hammarbyhöjden och Björkhagen”. Programmet visar bland annat ett förslag för möjlig struktur för nybyggnation vid, och på, Nytorps gärde. Den planerade bebyggelsen av bostäder och förskola ska bland annat ske i enlighet med översiktsplanens tredje strategi – koppla samman stadens delar och förtäta i kollektivtrafiktäta lägen.

Syftet med detaljplanen är att Nytorps gärde utvecklas med ca 650 lägenheter, förskolor, en idrottshall, lokaler för mindre verksamheter och en livsmedelsbutik.

Stadsdelsparken Nytorps gärde utvecklas så att fler aktiviteter inryms och utformas så att alla ska kunna ta del av parkens utbud, oavsett

ålder och kön. Målet med parken är att skapa en trygg och levande park och stärka den sociala och ekologiska hållbarheten i området. Naturen i parken ska stärkas, skogsbrynen och de öppna fälten bevaras. Bebyggelsen strävar efter att knyta samman Nytorps gärde med omkringliggande stadsdelar och att minska känslan av Åstorpsringens storskalighet. Åstorpsringen rätas ut och utformas som en stadsmässig huvudgata.

1.1 SYFTE OCH UPPLÄGG

Syftet med denna barnkonsekvensanalys är att se och synliggöra vilka värden, viktiga platser, möjligheter och utmaningar som finns i och omkring planområdet samt att kartlägga vilka barn som berörs av detaljplanen.

Barnkonsekvensanalysen redovisas i två delrapporter, varav detta dokument är delrapport 1 som introducerar befintliga förutsättningar och en kartläggning av barnens rörelsemönster, lekplatser, övriga målpunkter och platser som upplevs ha brister. Dokumentet fungerar som planeringsunderlag för detaljplanen. Delrapport 2 redovisar en konsekvensbeskrivning av först samrådsförslagets planförslag för att sedan uppdateras utifrån granskningsförslaget.

I arbetet med denna barnkonsekvensanalys har två olika barngrupper (förskole- och mellanstadiebarn) deltagit med sina kunskaper, erfarenheter och tankar.

INTRODUKTION

2. BARN OCH UTEMILJÖER

2.1 VAD VILL BARN OCH UNGA?

Barn är en heterogen grupp och för att kunna planera städer och platser med rätt förutsättningar som främjar goda boendemiljöer för barn och unga behöver vi förstå olika grupper av barn och deras respektive förutsättningar och villkor. Att göra en barnintegrerad konsekvensanalys är ett sätt att lyfta barns intressen och röster som annars har svårt att höras i planprocessen.

2.2 VARDAGENS UTEMILJÖER

Forskning har visat att stadens utemiljöer är viktiga platser för barn och unga, eftersom de är platser som ger spelrum för lust, spänning och nyfikenhet. Vardagens utemiljöer ger utvecklingsmöjligheter för barn och unga och ska betraktas som arenor som de ska kunna tillgodogöra sig och upptäcka i sin egen takt. Olsson skriver i faktabladet Lekens natur (2008) att utemiljön ska *”locka till utmaningar, lek och uppmuntra och tillåta unga och barn att utforma och skapa platser och aktiviteter på deras egna villkor”*.

Stadens platser och stråk är så mycket mer än enbart delar i en fysisk miljö, de är

demokratiska arenor och stödjande rum för människors sociala och fysiska utveckling. Movium (2018) hävdar att det är en grupp som påverkas allra mest av tillgängligheten till vardagslivets utemiljöer, nämligen barnen: *”Alla i samhället påverkas av urbanisering men det finns en grupp som påverkas mer fundamentalt när förändring sker i den fysiska omgivningen: barnen. Genom att ge barn goda fysiska uppväxtmiljöer ger man dem också en plats i staden och samhället.”*

Vad utgör då en god utemiljö och hur kan en sådan miljö uppnås? Boverket (2015) har utifrån stadsbyggnadsforskning sammanfattat just detta. De anser att en god utemiljö är en miljö där barn och unga har tillgång till fysiska utmaningar, rörelsefrihet och tillgängliga mötesplatser. Det ska vara en miljö som uppmuntrar både till spontan och programmerad lek samt en miljö som ger möjlighet för barn och unga att skapa och forma sina egna platser och aktiviteter.

Förutsättningarna för att uppnå en god utemiljö för barn och unga är att planera för tillräckligt med friyta som är lämplig för varierande lek och utevistelse på eller i

närheten av tomter som ska bebyggas med bostäder eller lokaler för fritidshem, förskola, skola eller annan liknande verksamhet (Boverket 2015).

Förutsättningar för att uppnå kvalitativa vardagliga utemiljöer handlar inte främst om att frigöra tillräcklig friyta, utan det handlar om att forma utemiljöer som upplevs trygga av barn och unga. Detta är väsentligt för att såväl yngre som äldre barn ska nyttja platserna. Landskapslaget har genom tidigare genomförda barnkonsekvensanalyser och dialoger med barn och unga funnit att variation i stadsmiljön upplevs skapa trygghet och att de vill vistas i det offentliga rummet så länge det finns passande aktiviteter.

2.3 RÖRELSE OCH LEK

En stor del av barn och ungas fysiska aktivitet får de i sitt vardagsliv genom att ta sig mellan olika målpunkter och genom lek. Boverket (2015) har konstaterat att utemiljö i direkt anslutning till skolan eller förskolan kan ge en tredjedel av barns dagliga behov av fysisk aktivitet. Nyckelordet är närhet till barns utemiljö, för om barnen är beroende av vuxna

INTRODUKTION

2. BARN OCH UTEMILJÖER

för att ta sig till sin lek miljö riskerar detta att dra ned aktivitetsnivån kraftigt (Boverket 2015). Därför är förskole- och skolgårdars storlek liksom säkra och tillgängliga gång- och cykelvägar väsentliga för att barns dagliga fysiska behov ska tillgodoses.

Den fysiska aktiviteten är nödvändig för dem och har stor betydelse för deras kroppsuppfattning, psykosociala och motoriska utveckling samt kognitiva förmåga. Barnen utvecklar genom leken sin fantasi och i samspel med andra barn lär de sig sociala regler (Grahm 1997). Det är framförallt genom leken som barn skapar förståelse, tolkar och finner kunskap om världen omkring dem. Leken kan även ge möjlighet till mental återhämtning och ökat välbefinnande (Boverket 2015).

Vad är det då som lockar barn att börja leka? Det ska finnas möjlighet till nya upptäckter, stora ytor, lösa föremål och spännande krypin. Det är i en sådan miljö som barn kan få utlopp för sin kreativitet och fantasi. Forskning har visat att det är den fria leken utomhus i skog och naturmark som framförallt påverkar barn positivt på många sätt (Joelsson 2017).

Studier av gröna utemiljöer visar också att den fria leken underlättar samspelet mellan barn av olika ålder, kön och eventuella funktionsnedsättningar.

2.4 AKTIVITET I OLIKA ÅLDRAR

Stadsbyggnadsforskning med fokus på att involvera barn och unga i stadsutvecklingsprojekt har visat att barn och ungas behov och krav på sin utemiljö skiljer sig åt. Olika brukare har olika krav, behov och möjligheter, och i takt med åldern utvidgas successivt utforskandet av den fysiska omgivningen (Boverket 2015). För att skapa en god bebyggd miljö för barn i olika åldrar behövs alltså vissa kvaliteter, en variation i storlek och innehåll av platser samt goda kommunikationer till platser längre bort. Yngre barn rör sig i närheten av hemmet, till exempel på bostadsgården. Barn i förskoleåldern är känsliga för trafikbarriärer och leker främst på lekplatser eller grönytor nära hemmet. Inspirerande och utforskande närmiljöer är därför viktiga för yngre barn.

När barnen når låg- och mellanstadieåldern brukar de röra sig längre bort och deltar ofta i aktiviteter som ställer krav på mer varierade

utemiljöer (Boverket 2015). I den här åldern är det viktigt för barnen att kunna vara tillräckligt långt borta för att vara utom synhåll från föräldrarna men ändå tillräckligt nära för att få tillåtelse att gå till platsen. Även på skolgården upplevs det viktigt med platser i närheten av klassrummet där chansen till utblick, skydd och rörelse kombineras. I den här åldern är det viktigt med sociala mötesplatser och ju äldre barnen blir desto mer bygger deras utevistelse på att det finns attraktiva mötesplatser i utemiljön som de kan skapa hemhörighet till.

Ungdomars användning och upplevelse av stadens uterum skiljer sig oerhört från de yngre barnens. De är oftast mycket rörliga och kan ta sig långa sträckor från hemmet för att söka efter både folkliv och avskildhet. Ju äldre ungdomarna blir desto större yta av stadsmiljön tas i besittning (de Laval 2015).

Goda och säkra kommunikationer i form av gång- och cykelstråk samt kollektivtrafik är en förutsättning för barn och unga i alla åldrar, och framförallt ungdomar, att på ett självständigt sätt utforska sin stad. En brist på goda kommunikationsstråk leder till att

ungdomar hämmas i sin vardag.

2.5 GYNNSAM VARDAGDSMOBILITET

Forskning kring barns vardagliga rörelse som bland annat Joelsson (2017) bedriver visar att det finns tre typer av mobilitet: instrumentell, erfarenhetsinriktad och social. Det är viktigt att komma ihåg att dessa inte sker separerat från varandra, utan de sker oftast överlappande.

Den instrumentella mobiliteten består av rörelsen av att ta sig mellan olika vardagliga (och oftast konstanta) målpunkter. Den instrumentella mobiliteten utgör enligt Joelsson majoriteten av barnens rörlighet. Hon hävdar att den till och med ökar hos barn, detta på grund av att skolan är obligatorisk och att många barn har många fritidsaktiviteter som utgör målpunkter. I hennes studier har barnen uttryckt att de upplever denna typ av mobilitet som *”tråkig, rutinartad och ofta också stressande”*.

Den erfarenhetsinriktade och den sociala mobiliteten är rörligheter som barnen uppskattar mest. Sociala mobiliteten är mycket vanligt enligt Joelsson (2017), och innebär rörlighet *”där syftet är att bygga sociala relationer*

INTRODUKTION

2. BARN & UTEMILJÖER

med vuxna eller jämnåriga”.

Den erfarenhetsinriktade mobiliteten är enligt Joelsson en upplevelserelaterad rörlighet och den uppstår när själva upplevelsen av platsen eller mobiliteten är det viktiga, det vill säga till skillnad från den instrumentella när rörligheten reduceras till enbart ett sätt att ta sig mellan två målpunkter.

Forskning har visat att barns möjlighet att röra sig på egen hand har minskat drastiskt de senaste decennierna. Joelsson (2017) uppmärksammar att det som i forskning kring barns rörlighet betraktas som *”självständig rörlighet”* (rörlighet där barn inte följs åt av vuxna) och rörlighet av mer utforskande karaktär över större områden och utanför det egna bostadsområdet har minskat i Sverige. Samtidigt skriver hon att denna typ av självständig och utforskande rörlighet är oerhört viktig för barns psykosociala utveckling och välmående.

En undersökning gjord 1980, 2000 och 2012 visar att nästan alla barn under 80-talet gick eller cyklade på egen hand till skolor och fritidsintressen medan denna siffra hade halverats år 2012. Minskningen är kopplad till ökad biltrafik, brist på säkra gång- och cykelvägar och föräldrars upplevda oro (Boverket 2015; Björklid 2001; Joelsson 2017). Detta gör att närmiljön vid hem, skola och förskola blir väldigt betydelsefulla

utemiljöer för barn och unga. Joelsson (2017) påminner om att inte enbart fokusera på att skapa trygga och säkra skolvägar, det är ännu viktigare att planera för god fritidsrörlighet för barn och unga, eftersom resor till och från fritidsaktiviteter i högre utsträckning sker med bil än vad de gör till skolor.

2.6 BARN I TRAFIKEN

Forskning pekar på att sinnen såsom syn och hörsel inte är färdigutvecklade hos yngre barn och att barn mognar i olika takt. Tidigare har en generell tumregel inom trafikplanering varit att barn från 12 års ålder klarar av att cykla i en komplicerad trafikmiljö. Ny forskning om barns mognad och trafikbeteende visar att en åldersrekommendation för barns cyklande är beroende av trafikmiljöns komplexitet och kan därför variera från plats till plats och situation till situation och från barn till barn (Björklid 1998, Joelsson 2017, Trivector 2018).

Det går ändå att säga att yngre barn har svårare att klara sig själva i en trafikerad miljö. Björklid (1998, 2011) konstaterar att barns syn och hörsel inte är färdigutvecklat och detta påverkar självklart deras möjlighet att hantera trafiksituationer. Barn i förskole- och lågstadietiden har svårt att ställa om blicken från närseende till fjärrseende, och barn i den åldern har ett snävare synfält än vuxna, med sämre möjligheter att uppfatta rörelser i ögonvrån. Barns bedömningsförmåga är inte heller färdigutvecklat i tidig ålder och det gör

att barn har svårt att uppfatta bilars hastigheter när de kör mot barnet (Björklid 1998).

Svårigheten att klara sig i en trafikerad miljö har också att göra med barnets motorik och förmåga till samordning av rörelser samt avläsning av olika situationer som kan krävas i trafiken. Framför allt styr leken och fantasin de yngre barnen. I nio- och tioårsåldern är de flesta barn mogna att ta sig fram som gångtrafikanter i trafiken och vid cirka 12 års ålder klarar de flesta barn att cykla i en komplicerad trafikmiljö (Björklid 1998, 2011; Trafikverket 2005).

Barn i framförallt yngre åldrar och barn med vissa funktionsvariationer har svårt att hantera mycket och komplex information, de koncentrerar sig på en sak i taget. Inte heller hörseln är färdigutvecklad och barn har svårare än vuxna att uppfatta varifrån ljud kommer (Björklid 1998).

Barn syns dessutom, på grund av sin storlek, sämre än vuxna i trafiken och bilister har svårare att få syn på dem. Barn ser inte heller över högre hinder som parkerade bilar, planteringar m.m. Att få ögonkontakt mellan fotgängare och bilist/cyklist är en viktig aspekt i att läsa av trafiksituationer och kommunicera vid tveksamheter. Detta är svårare för barnen delvis på grund av sin storlek och de har också svårare att läsa av och följa ”informella” trafikregler.

METOD

Kapitlet beskriver vilken metod barnkonsekvensanalysen använder och hur metoden har anpassats under processens gång.

METOD

1. STOCKHOLMS STADS IBKA METOD

Integrerad barnkonsekvensanalys & planprocessen

1 Tidig dialog och inventering

Den tidiga dialogen med barn och unga är en väsentlig del av arbetet med att fånga upp barnets perspektiv. Dialogen ska ha en bred representation, vara tydlig med vilken typ av delaktighet projektet önskar och redovisa ramarna för påverkansmöjligheter. Även tidsaspekten behöver förklaras tydligt då flera av stadens byggnadsprojekt pågår i tiotals år och många av de barnen som var berörda från början kommer inte att se slutförändring under sin uppväxt.

Dialogen genomförs både med barn och unga (barnens perspektiv) samt med pedagoger, föräldrar, vårdnadshavare och andra vuxna som deltar i barnens utbildning, aktiviteter och fritid (barnperspektivet). Här är stadsdelsförvaltningarna en viktig kunskapskälla, de genomför ofta medborgardialoger och kan ha relevant information att arbeta in eller använda som utgångsläge.

Stadens arbete med områdesplanering möjliggör en geografisk helhetsbild där viktiga underlag och utredningar arbetas in i stadsplaneringen i tidiga skeden. Inventeringen bör därför ta avstamp i områdesplaneringen för att se vad inventeringen kan kompletteras med. Det är viktigt att inventeringsmaterialet sedan arbetas in i områdesplaneringen för att på så sätt skapa goda förutsättningar för framtida planering.

Delar av resultatet av den tidiga dialogen och inventeringen redovisas sedan som kartunderlag samt i löpande text. Materialet säkerställer ett tidigt underlag i framtagandet av förslaget och ska samlas in innan startmötet med arkitektkontoren.

☛ Samtalen kan genomföras på olika sätt, metoder beskrivs under kapitlet "Metod för dialog och samråd" och "Stadens goda exempel på dialog" på sida 26 och 35.

2 Framtagande av förslag

Den sammanställda dokumentationen från steg ett ligger som grund för framtagandet av förslaget för hur området ska växa fram, tillsammans med forskning gällande till exempel miljö och hälsoaspekter hos barn och unga. I detta skede arbetas stadens egna relevanta dokument in.

Framtagandet av förslag analyseras med utgång i:
Förslaget: Hur ser förslaget ut och hur påverkar det befintlig struktur? Vad tillkommer och vad tas bort?
Konsekvenserna av förslaget: Vilka positiva och negativa konsekvenser leder förslaget till för barnens miljö?
Åtgärder: Vilka åtgärder föreslås – kan de genomföras?

Reviderat förslag: Det nya förslaget presenteras och analyseras utifrån frågeställningarna ovan. Förslaget ska redovisa hur de valda frågorna från sida 20 har hanterats i förslaget.

I större projekt kan analysen komma att upprepas i samband med större omarbetningar av förslagen. Detta är något som fastställs individuellt i varje projekt.

☛ Se vidare "Frågor att belysa" på sida 20 samt "Dokument att beakta" på sida 56.

3 Konsekvensanalys av slutförslaget

I slutet av processen genomförs den slutgiltiga konsekvensanalysen där slutförslaget utreds ur ett barnrättsperspektiv. Vilka positiva och negativa konsekvenser blir det? Har de frågor och den input som lyfts i steg 1 och 2 beaktats? Hur blev slutresultatet utifrån detta?

Tre huvudgrupper av frågeställningar:

- Miljö & hälsa
- Boende & vardagsliv
- Trygghet & tillgänglighet

I det fall som staden har valt att gå vidare med delar som får märkbara konsekvenser för barn och unga ska förbättrande åtgärder redovisas.

- ☛ Läs om förbättrande åtgärder på sida 7.
- ☛ Exempel på frågor att ställa i varje huvudgrupp finns under "Frågor att belysa" på sida 20.

4 Återkoppling

Varje projekt ska ha en tydlig återkopplingsplan där återkopplingen efter steg 1 och 3 tydligt redovisas. En respons som berättar för de som deltog i dialogerna hur det faktiskt blev, vilka tankar som kunde tas vidare och vilka som inte fungerade – med en förklaring om varför och vad som händer nu.

Då staden har långa processer ska återkopplingen ske både då steg ett, dialog och inventering, är genomförd och sammanställd samt på steg tre, slutförslaget. Återkopplingen bör anpassas efter ålder och mognad och den ska vara ärlig och konkret. Det ska även redogöras för vilka aktiviteter riktade mot barn och unga som har genomförts och vilken typ av delaktighet det har varit. Återkoppling är viktigt steg för demokratikutvecklingen och synliggörandet av barnen i staden.

☛ Läs vidare om representation, delaktighet och inflytande på sida 28–30.

Slutdokumentet

1 2 3 4

Planprocessen provar om ett förslag till markanvändning är lämpligt. I processen ska allmänna och enskilda intressen vägas mot varandra.

Start-PM
I en startpromemoria föreslår stadsbyggnadskontoret att stadsbyggnadsnämnden beslutar att påbörja själva planprocessen. I promemorian beskrivs det aktuella projektet, vad planen i huvudsak kommer att behandla och till detta bifogas byggherrens första skisser.

Program/detaljplan
För att möjliggöra diskussion om detaljplanearbetets inriktning innan några avgörande bindningar uppkommit inleds arbetet ibland först med ett program som mer anger utgångspunkter och mål för arbetet än lösningar i detalj. Program kan även göras för större områden när det behövs för att sätta in detaljplaneringen i ett större sammanhang.

Ställningstagande i stadsbyggnadsnämnden
Planarbetet innebär avvägningar mellan olika intressen och ytterst görs denna avvägning av stadsbyggnadsnämnden. Inkomna synpunkter redovisas tillsammans med stadsbyggnadskontorets avvägningar i tjänsteutlåtanden till nämnden som beslutar om inriktningen för det fortsatta arbetet.

Stockholms stads modell för integrerad barnkonsekvensanalys 2017 (IBKA).

METOD

1. STOCKHOLMS STADS IBKA METOD

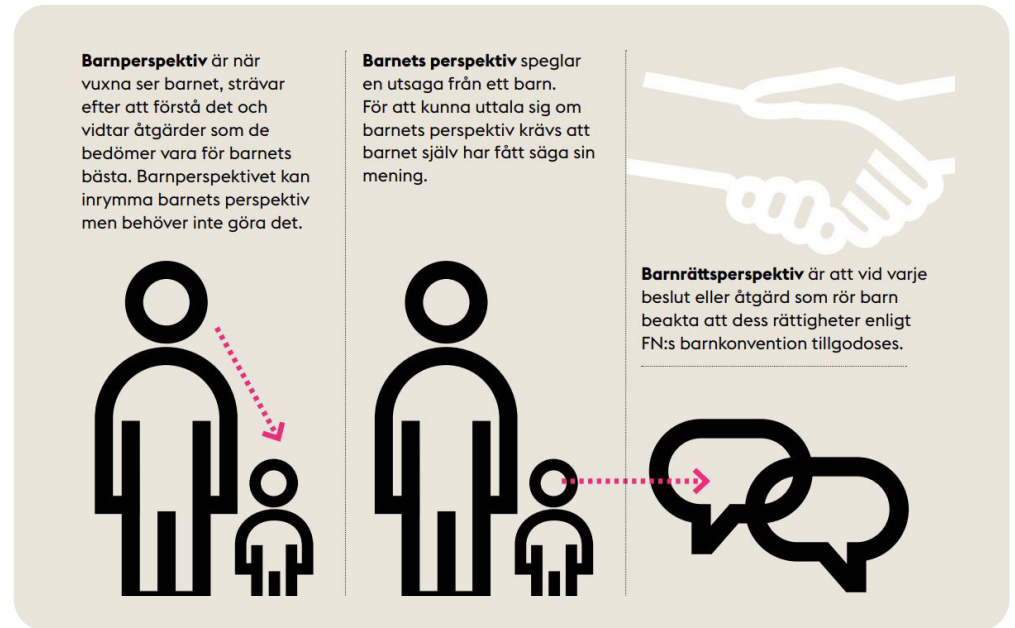

Bild som beskriver barnperspektiv och barns perspektiv (Stockholms stad 2017).

1.1 STOCKHOLMS STADS IBKA METOD

Stockholms stad antog år 2017 modellen för integrerad barnkonsekvensanalys (IBKA). I metodbeskrivningen står det att metoden ska anpassas efter projektets aktuella skede och tidsram. Diagrammet på nästkommande sida visar en anpassning till Stockholms stads IBKA modell och beskriver vilka avvikelser i relation till stadens IBKA modell har gjorts i det här skedet. Steg 1 redovisas i denna delrapport. Steg 2, det vi kallar processtöd, innebär bevakning av barnperspektivet

under framtagandet av planförslaget och pågår fram till och med planens antagande. Steg 3 innebär en konsekvensbeskrivning på samråds respektive granskningsförslaget. Steg 4 innebär återkoppling.

1.2 BARNPERSPEKTIV & BARN PERSPEKTIV

Denna barnkonsekvensanalys förhåller sig både till barnperspektivet och till barns perspektiv, för att fånga en djupare förståelse för hur barn och unga använder sin utemiljö. För att delaktiggöra barn och unga, och låta

de komma till tals behöver analysen baseras på barns perspektiv, det vill säga barnets egna synpunkter och förslag. Detta kan ske i dialog med barnet eller genom att barnet själv får uttrycka sina åsikter genom olika medier. Det är ändå viktigt att beakta att det inte alltid är så att barn ska tillfrågas och då kan barnperspektiv fånga barns erfarenheter och villkor på andra sätt än att direkt involvera barn i dialog. Barnperspektivet beskriver vuxnas syn på frågor som rör barn.

1.3 AKTIVITETERNA OCH SAMTALEN

Till denna barnkonsekvensanalys har förskolebarn, mellanstadieelever och pedagoger deltagit via samtal och gåturer. Vid samtliga dialogtillfällen diskuterade vi målpunkter, stråk, rörelse och problempunkter i deras omgivning. Samtliga medverkande har besökts under maj månad 2019. På nästkommande sidor redovisas samtal som har genomförts med barn som del av kartläggningen.

METOD

2. PROCESS

STEG 1 TIDIG DIALOG OCH INVENTERING

Från IBKA modellen: Den tidiga dialogen med barn och unga är en väsentlig del av arbetet med att fånga upp barnets perspektiv. Dialogen ska ha en bred representation, vara tydlig med vilken typ av delaktighet projektet önskar och redovisa ramarna för påverkansmöjligheter.

IBKA Nytorps gärde: **Samtal med barn och pedagoger.**

Dialog med barn och pedagoger på förskola och skola i Hammarbyhöjden genomfördes i barnkonsekvensanalysen för Hammarbyskogen, används som underlag till denna barnkonsekvensanalys. Detta har kompletterats med två träffar med årskurs 5 på Hammarbyskolan södra, inkl gåtur. En träff med förskolan Ekgården, då en gåtur genomfördes.

Kartläggning. Inventering av befintliga utemiljöer och friytor genom platsbesök. Genomgång av tidigare utförda dialoger, möte med stadsdelen samt relevant forskning, start-PM och av stadens styrdokument. Undersökning om vilka barn som berörs av detaljplanen. Insamling av statistik, friytor, målpunkter samt kopplingar och rörelse.

Avvikelse. Andelen barn som deltagit i dialog har varit liten, och spridningen av dessa har inte heller varit heltäckande. Barn från Björkhagen och Kärrtorp har inte deltagit. Barn från Dalen har prioriterats i detta arbete, då de i större mån berörs av ombyggnation av Åstorpsringen med mera.

STEG 2 FRAMTAGANDE AV FÖRSLAG (processtöd)

Från IBKA modellen: Den sammanställda dokumentationen från steg 1 ligger som grund för framtagandet av förslaget för hur området ska växa fram, tillsammans med forskning gällande till exempel miljö och hälsoaspekter hos barn och unga. I detta skede arbetas stadens egna relevanta dokument in. Barnaspekten ska bevakas genom processen.

IBKA Nytorps gärde: **Deltagit på möten:**

Input gällande barnperspektivet har förmedlats på projektmöten. En workshop tillsammans med stadens interna projektgrupp har anordnats där mål för barn har tagits fram. Interna möten med stadens projektgrupp samt med stadens konsultgrupp för allmän plats.

Avvikelse:

Processtödet påbörjades när strukturen delvis var satt, därför har processtödet främst handlat om input gällande programmering och utformning av allmän plats. Processtödet har inte använts i framtagandet av förslag för kvartermark ännu.

STEG 3 KONSEKVENSPANALYS AV FÖRSLAG

STEG 4 ÅTERKOPPLING

Från IBKA modellen: Varje projekt ska ha en tydlig återkopplingsplan där återkopplingen efter steg 1 och 3 tydligt redovisas. En respons som berättar för de som deltog i dialogerna hur det faktiskt blev, vilka tankar som kunde tas vidare och vilka som inte fungerade – med en förklaring om varför och vad som händer nu.

IBKA Nytorps gärde: **Avvikelse:**

En generell återkoppling gjordes direkt på dialogtillfället. En specifik återkoppling till medverkande i dialogerna kommer inte göras. De informeras via den formella planprocessen under samråd och granskning. Information om planprocessen gavs av Landskapslaget till medverkande på dialogtillfället.

Diagrammet visar en anpassning till Stockholms stads IBKA modell och beskriver vilka avvikelser i relation till stadens IBKA modell har gjorts i det här skedet.

Detaljplanens process

framtagande av förslag

Samråd

revidering av förslag

Granskning

Antagande

här befinner vi oss nu i processen!

IBKA process detaljplan Nytorps gärde

.....→ **Steg 1** Kartläggning

Steg 2 Processtöd

.....→ **Steg 3** Konsekvensanalys av samrådshandling

.....→ **Steg 3** Konsekvensanalys på granskningshandling

KARTLÄGGNING

Kartläggningsområdet består av planområdet och ett omland för att få en bättre förståelse av vilka barn som direkt och indirekt berörs. Viktiga målpunkter och stråk som finns i anslutning till planområdet kartläggs. Kapitlet inleds med en beskrivning av styrande dokument.

KARTLÄGGNING

1. STYRANDE DOKUMENT

Barn lever under olika villkor och förutsättningar. En sak har dock alla barn gemensamt: de har små möjligheter att påverka sina villkor och föra fram sina åsikter. Stockholms stad arbetar för att integrera Barnkonventionen i alla verksamheter. I Stockholms stad bor och lever närmare 150 000 människor under 18 år och är därmed i Barnkonventionens mening barn.

1.1 NATIONELLT STYRANDE DOKUMENT

Barnkonventionen

FN:s konvention om barns rättigheter, Barnkonventionen, antogs av FN:s generalförsamling 1989 och är ett rättsligt bindande internationellt avtal som slår fast att barn är individer med egna rättigheter och att de inte är föräldrars eller andra vuxnas ägodelar. Regeringen har beslutat att göra FN:s Barnkonvention till svensk lag från och med januari 2020. Regeringen anser att Barnkonventionens starka ställning behöver tydliggöras och att ett barnrättsbaserat synsätt ska ha stort genomslag i rättstillämpningen.

Barnkonventionen innehåller 54 artiklar, varav 41 är "sakartiklar" som slår fast vilka rättigheter varje barn ska ha. Dessa ska läsas som en helhet. Det går med andra ord inte att lyfta ut en sakartikel och läsa den helt skild från de andra. Fyra av sakartiklarna i barnkonventionen är ändå vägledande för hur helheten ska tolkas. De är:

- Artikel 2: Inget barn får diskrimineras på grund av härkomst, kön, religion, funktionsnedsättning eller andra liknande skäl.
- Artikel 3: Barnets bästa ska vara vägledande vid allt beslutsfattande och vid alla åtgärder som rör barn och unga.
- Artikel 6: Barn har rätt till liv, överlevnad och utveckling. Barn ska tillåtas att utvecklas i sin egen takt och utifrån sina egna förutsättningar, avseende både fysisk hälsa, samt den andliga, moraliska, psykiska och sociala utvecklingen.
- Artikel 12: Barn och unga har rätt att framföra sina åsikter och få dem beaktade i alla frågor som berör dem.

Några av artiklarna är särskilt relevanta för barnkonsekvensanalyser, dessa är; artikel 23 som handlar om att barn med funktionsnedsättning har rätt till ett fullvärdigt och anständigt liv och hjälp att delta i samhället på lika villkor; artikel 29 som handlar om att barnets utbildning ska syfta till att utveckla barnets fulla möjligheter i fråga om personlighet, anlag och fysisk och psykisk förmåga samt utveckla respekt för naturmiljön; och, artikel 31 som handlar om att barnet har rätt till vila och fritid, till lek och rekreation anpassad till barnets ålder.

Plan- och bygglagen

I Plan- och bygglagen (PBL) och i riksdagens miljö kvalitetsmål finns lagar och paragrafer som rör barns rättigheter i stadsbyggnadsprocessen. Dessa bör beaktas i planprocessen.

Friyta enligt Boverkets rekommendation

Boverket är förvaltande myndighet för PBL och ger förtydligande rekommendationer för friytor. Ett rimligt mått utifrån antalet barn kan vara 40 m² friyta per barn i förskolan och 30 m² friyta per barn i grundskolan. Forskning visar att den totala storleken på friytan helst bör överstiga 3 000 m². På en gård som är mindre, oavsett antal barn, kan en barngrupp få svårt att utveckla lek och socialt samspel på ett sätt som tillgodoser deras behov (Mårtensson et al 2009). Bedömningen av tillräckligt stor friyta bör ta hänsyn till både friytan per barn och till den totala storleken på friytan.

Riktlinjer för fysisk aktivitet

Världshälsoorganisationen (WHO 2010, 2019) har tagit fram riktlinjer med rekommendationer för fysisk aktivitet, sömn och skärmtid för att främja hälsa hos barn och för att motverka fetma och övervikt. Stillasittande livsstil har länkats till högre risk för övervikt och fetma. Rekommendationerna innebär inte att barn måste delta i organiserade aktiviteter eller utöva sport, utan det handlar snarare om att de ska vara i rörelse under dagen genom att de har möjlighet att leka fritt.

KARTLÄGGNING

1. STYRANDE DOKUMENT

VÄRLDSORGANISATIONENS REKOMMENDATIONER FÖR FYSISK AKTIVITET, SÖMN OCH SKÄRMTID

Barn under ett år bör:

- Få minst 30 minuters fysisk aktivitet av olika typ under dagen, till exempel genom att leka på golvet. Ju mer desto bättre.
- Sitta fastspänd i barnvagn, barnstol eller i bärsele högst en timme åt gången.
- Ingå i stillasittande aktivitet i interaktion med en vårdgivare, t.ex. sagostund.
- Inte spendera någon tid vid skärmar.
- Få god sömn 14-17 timmar per dygn mellan 0-3 månader, och 12-16 timmar per dag mellan 4-11 månader. Denna tid inkluderar vilopausar.

Barn mellan ett och två år bör:

- Få minst 180 minuters fysisk aktivitet av olika typ under flera tillfällen under dagen, ju mer desto bättre.
- Sitta fastspänd i barnvagn, barnstol eller i bärsele högst en timme åt gången. Barn bör heller inte sitta ned under långa sammanhängande perioder.
- Ettåringar bör inte vara stillasittande i mer än en timme eller spendera

- någon tid framför skärmar. För tvååringar rekommenderas högst 60 minuters skärmtid per dag. Helst bör barnen ingå i stillasittande aktivitet i interaktion med en vårdgivare, t.ex. sagostund.
- Få god sömn 11-14 timmar per dygn, vilket inkluderar vilostunder och regelbundna sovtider.

Barn mellan tre och fyra år bör:

- Få minst 180 minuters fysisk aktivitet av olika typ under dagen. Av dessa bör minst 60 minuter vara av måttlig till hög intensitet, ju mer desto bättre.
- Sitta fastspänd i vagn, stol eller i bärsele högst en timme åt gången. Barn bör heller inte sitta ned under långa sammanhängande perioder.
- Inte vara stillasittande i mer än en timme samt spendera mer än 60 minuter framför skärmar. Helst bör barnen ingå i stillasittande aktivitet i interaktion med en vårdgivare, t.ex. sagostund.
- Få god sömn 10-13 timmar per dygn, vilket inkluderar vilostunder och regelbundna sovtider.

Barn mellan fem och 17 år bör:

- Få minst 60 minuter med fysisk aktivitet med måttlig till hög intensitet dagligen, ju mer desto bättre.
- Det mesta av daglig fysisk aktivitet ska vara aerobisk och detta bör inkludera hög intensitetsaktiviteter (aktiviteter som förstärker muskel och ben) minst 3 gånger per vecka.

Barn som är 18 år:

- Få minst 150 minuter med måttlig fysisk (aerobisk) aktivitet under veckan, eller minst 75 minuter med högintensiv fysisk aktivitet under veckan, eller en likvärdig mängd med en kombination av måttlig och högintensiv fysisk aktivitet under veckan. Ju mer desto bättre.
- Fysisk aktivitet ska vara aerobisk och ska utföras under minst 10 minuters varaktighet. Ingå i muskelförstärkande aktiviteter två eller flera dagar per vecka.

Källa: Världshälsoorganisationen (WHO 2010, 2019)

KARTLÄGGNING

1. STYRANDE DOKUMENT

WHO menar att det är viktigt att etablera en nyttig relation till fysisk aktivitet tidigt i barndomen. Organisationen poängterar också att kvalitativ sömn är viktigt för barns hälsa och att stillasittande aktivitet behöver vara i interaktion med en vårdgivare för att det ska betyda positiv utveckling för barnet. Skärmtid för barn är något som WHO anser borde minskas rejält.

1.2 STOCKHOLMS STADS STYRANDE DOKUMENT *Vision 2040*

Stockholms stad har en vision, *Vision 2040 – Ett Stockholm för alla*, beslutad av kommunfullmäktige år 2020. Visionen är stadens målbild för en social, ekonomisk, ekologisk och demokratisk hållbar utveckling under de närmaste decennierna. Enligt *Vision 2040* är utgångspunkten för stadens verksamhet och politik att alla barn ska ha lika goda möjligheter, oavsett var i staden man växer upp. Staden måste vara tillgänglig och utformad på ett sådant sätt att alla kan ta del av den. Alla barn har rätt till ett rikt liv med god tillgång till lek, kultur och idrott. Stockholm behöver fler mötesplatser för barn och unga, inte minst för flickor och hbtq-personer. Stockholm ska vara en stad som får alla att växa. Staden ska verka för att ge barn framtidstro och stärka deras möjligheter att förverkliga sina liv. Alla barn ska ha samma chans.

Stockholms översiktsplan

Stockholm ska vara en stad för alla med täta sammanhållna stadsmiljöer och där bebyggelse och grönstruktur samspelar och ger förutsättningar för goda livsmiljöer. Översiktsplanen, som antogs av kommunfullmäktige 2018, innehåller fyra stadsbyggnadsmål: En växande stad; En sammanhängande stad; God offentlig miljö; och En klimatsmart och tålig stad.

Barn och unga är en naturlig del av alla fyra stadsbyggnadsmål. Staden slår fast att eftersom Stockholms befolkningstillväxt innebär en ökning av både antalet och andelen barn i staden, behöver stadsplaneringen ta hänsyn till ökningen och prioritera barnens behov tidigt i planeringen vid avvägningen mellan olika intressen. Ett viktigt fokus är att det ska finnas bra miljöer för barn och unga där de får ta plats för rörelse och lek:

“Barnens naturliga sätt att förhålla sig till omvärlden är genom lek. Leken bidrar till både fysisk som psykisk utveckling. Det är viktigt att skapa variation genom lekplatser för olika åldrar. Stadsplaneringen ska därför verka för stimulerande och kvalitativa utemiljöer i hela staden. Stockholms rumsliga och socio-ekonomisk segregation skapar behov av strategiskt placerade målpunkter för barn och unga som kan fungera som integrationsfrämjande mötesplatser i olika delar av

staden. Icke-kommersiella lokaler som kan fungera som mötesplatser efterfrågas särskilt. Skolor bör placeras så att de främjar möten mellan människor från olika områden och stadsdelar.”

Program för barnets rättigheter

Stockholms stads barnombudsmans *Program för barnets rättigheter och inflytande i Stockholm stad 2018–2022*, stödjer stadens verksamheter i arbetet för att leva upp till FN:s barnkonvention och den lagstiftning som finns i Sverige.

Programmets övergripande inriktning och fokusområden:

1. Beslutsfattare och medarbetare ska beakta barnperspektivet och omsätta barnets rättigheter i alla beslut, uppdrag och i det dagliga arbetet.
2. Barns rätt till lika behandling och skydd mot diskriminering ska säkerställas.
3. Barn ska ges förutsättningar att uttrycka och få sina åsikter respekterade.
4. Barn och vuxna ska ha kunskap om barnets rättigheter och vad de innebär i praktiken.
5. Barn ska vara trygga och skyddas mot fysiskt och psykiskt våld.

DOKUMENT RÖRANDE BARNS RÄTTIGHETER FRAMTAGNA AV STOCKHOLMS STAD

- Program för barnets rättigheter och inflytande i Stockholms stad, 2018–2022. Antaget av KF 2017.
- Program för ett jämställt Stockholm, 2018–2022. Antaget av KF 2017.
- Program för lika rättigheter och möjligheter oavsett sexuell läggning, könsidentitet eller könsuttryck, 2018–2022. Antaget av KF 2017.
- Kultur i ögonhöjd. Antaget 2013 KF.

KARTLÄGGNING

2. NYTORPS GÄRDE IDAG

2.1 BESKRIVNING AV NÄROMRÅDE

Nytorps gärde ligger mellan Björkhagen, Hammarbyhöjden, Dalen och Kärrtorp, i en dalgång som förbinder Enskede med Nackareservatet. Nytorps gärde planerades under slutet av 1940-talet i Stockholmsstilens anda. Stockholmsstilen blev känd världen över för att ta tillvara och utveckla den naturliga topografin och floran. Parkerna blev tillgängliga för alla, oavsett social ställning och skulle kunna användas till både vila och aktiviteter. Nytorps gärde har av Stockholms stadsmuseum bedömts ha både markhistoriska, samhällshistoriska och parkhistoriska värden.

Nackareservatet följer den östra programgränsen och övergår i norr i Hammarbyskogen. Nytorps gärde är en viktig grönyta för rekreation men har inga större ekologiska värden. Viss värdefull natur finns inne i, och mellan, bebyggda delar i programområdet. Norr och söder om gårdet höjer sig terrängen. Största delen av parken består av öppna gräsytor med en trädbevuxen kulle i mitten och omgärdas av trädbevuxna bryn. Bakom trädridåerna i söder ligger bebyggelse som en tydlig markör för var parken slutar. Parkens storlek och karaktär gör att den används till

Ortofoto över Nytorps gärde. Planområdet är markerat i gult.

KARTLÄGGNING

2. NYTORPS GÄRDE IDAG

FAKTARUTA - PARKRIKTLINJER

Stockholms parkriktlinjer fungerar som stöd för att säkra rekreativa kvaliteter. De kvaliteter som ingår i parkriktlinjerna finns kartlagda i Stockholms sociotopkarta.

God park och naturtillgång Inom 200 meter:

Grön oas, lek (naturlek eller lekplats), område med god ljuskvalitet, sitta i solen, promenader

Inom 500 meter:

Blomprakt, bollspel/bollek, parklek, picknick, pulkaåkning

Inom 1000 meter, eller enkelt nåbart med kollektivtrafik

Bad (utomhusbad), djurhållning, odling, löpträning, skogskänsla, utsikt, vattenkontakt, vild natur, skridskoåkning

Andra kvaliteter som värderas högt av Stockholmarna:

Båtliv, evenemang, folkliv, ridning, torghandel, uteservering, fiske

God parkstandard:

Mängden parkmark måste vara stor nog för att tillgodose invånarnas rekreationsbehov och klara det höga besöksstrycket.

(Från Grönare Stockholm - Riktlinjer för planering, genomförande och förvaltning av stadens parker och naturområden, 2016)

Utkast till friyteanalys för Nytorps gärde.

husen har slutna bottenvåningar och ganska stora gårdar med vegetation mot parken. De nyare tilläggen har en annan relation till parkrummet, där gränsen mellan privat och offentligt blir mycket skarp. Som exempel kan de nyare husen söder om Hammarbyskolan södra nämnas. Husen har balkonger och uteplatser mot parksidan, bara någon meter från den närmaste parkvägen.

2.3 VILKA BARN BERÖRS?

Förskolor och skolor illustreras i planen till vänster. Förskolepaviljongerna kommer att rivas och ersättas med permanenta förskolor. Barnen som går på förskolor och skolor i området berörs indirekt

av planförslaget då målpunkter såsom skogsdungen, fotbollsplanen och parkleken Skyfallet berörs. Då detaljplanen möjliggör tillkommande bostäder kommer ett större antal barn i framtiden bo och vistas i området än idag. Hammarbyskolan Södra kan komma att utvecklas för att kunna ta emot fler elever. Skolans idrottshall kommer att rivas och skolidrotten flyttar då till den nya idrottshallen. De föreslagna förskolorna och deras kommande elever berörs av detaljplanen genom hur skolan och förskolorna placeras, säkra skolvägar och tillräcklig med friyta.

2.4 STATISTIK

År 2017 bodde 1710 barn (i detta fall 0-19

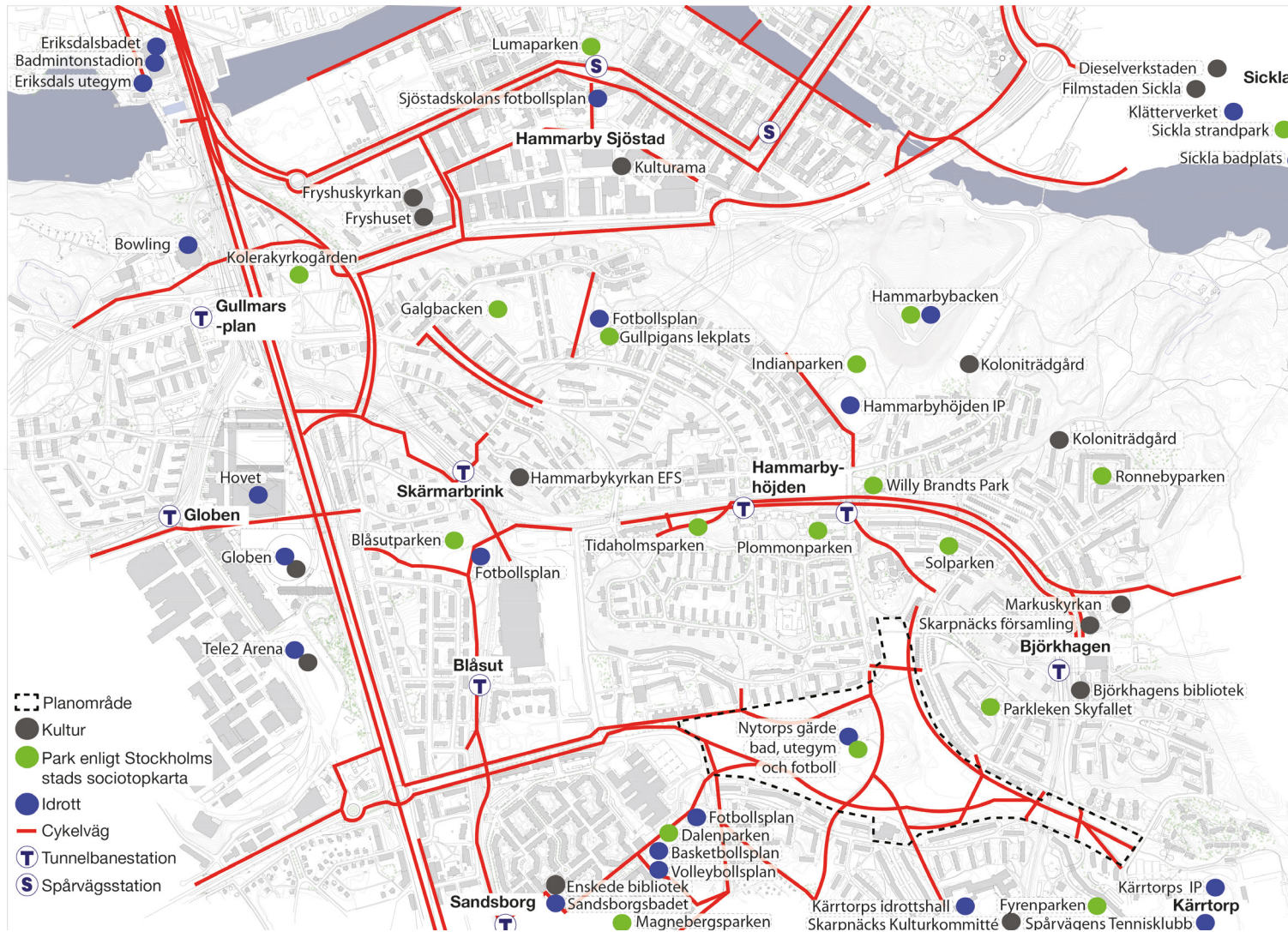
år) i Hammarbyhöjden och Björkhagen. Stockholms stads prognos visar att det år 2027 kommer att bo 2403 personer i samma åldersgrupp i stadsdelen, vilket är en ökning med 40 %.

2.5 FRIYTOR OCH MÅLPUNKTER

En viktig målpunkt är Nytorpsbadet, som är gratis, och den har en bassäng på 25 meter och en plaskdamm. På området finns även en klätterställning och kiosk. Badet har öppet tre månader varje sommar med omkring 6 000 besökare. Tillgången till service, handel och arbetsplatser inom stadsdelarna är relativt begränsad och är främst koncentrerad runt tunnelbanestationerna och består till stor del

KARTLÄGGNING

2. NYTORPS GÄRDE IDAG

Planen visar cykelvägar samt målpunkter för kultur, park och idrott.

av matvarubutiker, kaféer och restauranger.

Det finns gott om målpunkter i och i anslutning till planområdet. Från Nytorps gärde utgår flera stråk som leder vidare till bland annat Nackareservatet, Willy Brandts park och Hammarbyhöjdens idrottsplats. I nära anslutning till planområdet finns flera idrottsmålposter exempelvis Hammarbyhöjdens idrottsplats, Hammarbybacken, simhall i Dalen, Kärrtorps idrottsplats. I Sicklaområdet ligger Dieselverkstaden med tillhörande bibliotek och kulturcenter som har aktiviteter riktade till olika åldrar. Det finns tillgång till bibliotek i Dalen och i Björkhagen.

2.6 GÅNG, CYKEL OCH KOLLEKTIVTRAFIK

Det finns ett väl utbyggt nät av gångvägar inom området. Gångvägarna är generellt väl sammankopplade, men vissa stråk brister i orienterbarhet vilket gör flera målpunkter svåra att hitta, framförallt för förstagångsbesökare. Gångbanenätet är även generellt smalare än dagens standard.

Det finns ett väl utbyggt cykelnät i anslutning till Nytorps gärde med kopplingar till närliggande stadsdelar och resten av staden.

Det finns god tillgänglighet till tunnelbanans gröna linjer 17 och 18. Det finns en tunnelbanestation i varje stadsdel som gränsar till gärdet. Tre busslinjer passerar planområdets västra del vid Åstorpsringen.

KARTLÄGGNING

3. PÅGÅENDE PLANERING

3.1 PROGRAM HAMMARBYHÖJDEN OCH BJÖRKHAGEN

Programmet godkändes 2017 av stadsbyggnadsnämnden och tar ett helhetsgrepp kring utvecklingen i stadsdelarna Hammarbyhöjden och Björkhagen. Utvecklingen ska bidra till att uppfylla Stockholms stads bostadsmål och för att åstadkomma goda boendemiljöer. Programmet visar hur utvecklingen kan bidra till ökade stadsqualiteter och skapa en mer sammanhållen stad med tryggare och mer tillgängliga och offentliga miljöer som är lätta att orientera sig i.

Nytorps gärde pekas ut att ha stor potential att utvecklas till en stadspark med ett varierat utbud av aktiviteter för att främja jämställdhet. Genom att bostäder, förskolor och en större idrottshall tillförs området skapas förutsättningar för att skapa en tryggare plats och mötesplats för alla.

Programmet nämner att tre tydliga stråk utvecklas längs gårdets kanter: ett aktivitetsstråk längs parkens norra kant, ett förstärkt skogsbyn i söder och ett förstärkt ek- och hasselstråk i nordostlig riktning.

Strukturplan ur Program Hammarbyhöjden och Björkhagen (Stockholms stad 2017).

KARTLÄGGNING

3. PÅGÅENDE PLANERING

Integrerad barnkonsekvensanalys Hammarbyhöjden Nytorps gärde

Förslag på struktur för Nytorps gärde ur Program för Hammarbyhöjden och Björkhagen, 2017.

3.2 START-PM FÖR PLANLÄGGNING AV HAMMARBYHÖJDEN 1:1 (NYTORPS GÄRDE)

I Start-PM är syftet med detaljplanen att Nytorps gärde utvecklas med ca 700 lägenheter, tre förskolor, en idrottshall, lokaler för mindre verksamheter och en livsmedelsbutik. Åstorpsringen rätas ut och utformas som en stadsmässig huvudgata.

Stadsdelsparken Nytorps gärde utvecklas så att fler aktiviteter inryms och utformas för att alla ska kunna ta del av parkens utbud, oavsett ålder och kön. Målet med parken är att skapa en trygg och levande park och stärka den sociala och ekologiska hållbarheten i området. Naturen i parken ska stärkas, brynen och de öppna fälten bevaras. Vid Nytorps gärde föreligger risk för översvämning vid kraftiga skyfall. Det är viktigt att Nytorps gärde fortsättningsvis kan omhänderta större dagvattenmängder.

En idrottshall planeras i ett av kvarteren vid Åstorpsringen. Hallen ska kunna användas av närliggande skolor på dagtid.

Förskolelokaler utformas för att kunna samnyttjas med annan verksamhet kvällstid

och helger för att öka tryggheten och effektivt använda lokalerna. Även gårdarna ska vara tillgängliga för allmänheten när förskolor är stängda.

Merparten av den nya bebyggelsen placeras i de västra delarna av gärdet för att bevara kulturmiljövärden och de öppna ytorna och långa siktlinjerna på gärdets östra sida. Den nya bebyggelsen utvecklas för att skapa en mer stadsmässig miljö längs Åstorpsringen och ett tydligare möte mellan gärdet och Dalens sjukhus. Den nya bebyggelsen utformas med aktiva bottenvåningar mot Åstorpsringen och gärdet. Vid Ulricehamnsvägen och Fyrskedsvägen kan högre punkthus placeras för att markera gärdet och öka orienterbarheten. Den nya bebyggelsen ska underordna sig skivhuset i Björkhagen. Tydliga offentliga rum med torg och verksamhetslokaler utvecklas i gatuplan på strategiska platser. Ny bebyggelse vid den föreslagna idrottshallen ska utformas med halvöppna kvarter mot norr. Den södra sidan av gärdet bevaras till stor del öppen för att värna parkens befintliga kvalitéer. Ett mindre kvarter och en ny förskola utvecklas i sydväst.

KARTLÄGGNING

4. TIDIGARE DIALOGER

4.1 TIDIGARE GENOMFÖRDA DIALOGER

Inom ramarna för programmet för Hammarbyhöjden och Björkhagen (2017) genomfördes tidiga dialoger. Stadsbyggnadskontoret och exploateringskontoret genomförde år 2013 en Open-space dialog där omkring 150 vuxna deltagare diskuterade områdets utvecklingsfrågor under drygt fyra timmar. Flera av deltagarna lyfter vikten av att bygga bostäder som är anpassade till den befintliga bebyggelsen samt en blandning av boendeformer. Nytorps gårde bör enligt flera deltagare bevaras som en central park i söderort. Gärdet är förknippat med en frihetskänsla, rekreation och en plats som erbjuder gratis aktiviteter och uppmuntrar till möten mellan människor.

I tidigare utförda dialoger med barn och unga om gärdet framkommer att flertalet barn och unga förknippar platsen med positiva känslor. Uppskattade kvaliteter är att det är bilfritt, många cykelstråk och en plats för lek - det är en plats för alla. Det är framför allt yngre barn som besöker Nytorpsbadet. Den äldre målgruppen brukar inte vara där. Grusplanen används inte till fotbollsspel då man undviker att spela på grus. Barnen önskar att de

öppna ytorna och gångvägarna får vara kvar. Skogsdungen är viktig för förskolorna som brukar besöka gärdet. Kvällstid upplevs gärdet som otryggt. Det upplevs vara en skräpig plats och det finns inga naturliga samlingsplatser. Bostadshus i närheten av Dalen efterfrågas också. Gemensamt för många deltagare är att de önskar mer aktivitet och rörelse året runt.

Under 2019 genomförde Landskapslaget dialoger med barn i Hammarbyhöjden inför detaljplanearbetet med Hammarbyskogen. Flertalet av barnen i årskurs 5 på Hammarbyskolan norra nämner Nytorpsbadet som en viktig målpunkt men att det är kallt i vattnet. När de pratar om Nytorps gårde menar de att de mest cyklar förbi på väg till andra målpunkter så som Kärrtorps idrottsplats m.m. De barn som bor nära Blåsut nämner också området kring tunnelbanestationen som delvis otryggt när det är derby eller andra stora evenemang på Tele 2.

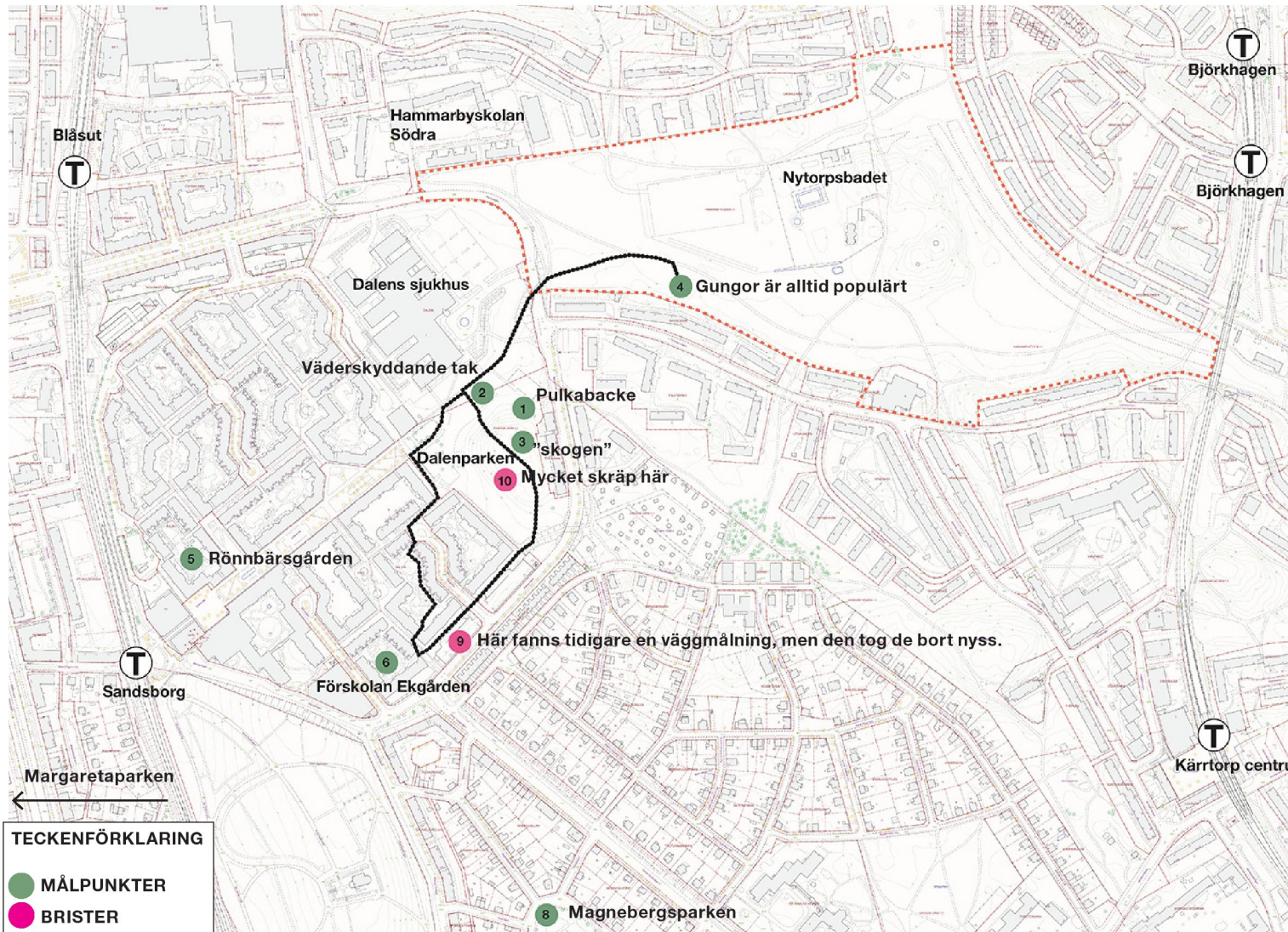
4.2 KOMPLETTERANDE SAMTAL

För att nyansera resultaten från tidigare genomförda dialoger, kompletterades kartläggningen med samtal med fokus på planområdet. De kompletterande samtalen

gjordes med pedagoger och med barn från intilliggande förskola och grundskola i anslutning till planområdet. Försök till att engagera ungdomar att delta har gjorts på Dalens fritidsgård utan resultat. På kommande sidor presenteras resultatet från dialogerna i kartor och text.

KARTLÄGGNING

5. SAMTALEN - FÖRSKOLAN EKGÅRDEN

5.1 MÅLPUNKTER

I Dalen finns många målpunkter som förskolan Ekgården går till regelbundet. Det mesta de behöver finns inom Dalen och i princip gör de alla sina utflykter inom området.

Skogen

Ofta går de till det som de kallar för skogen (3), en dunge mellan Dalenparken och Åstorpsringen. Där kan de leka fria lekar eller göra organiserade aktiviteter beroende på hur många de är. Dungen (10) är väldigt skräpig och i samband med att de hade ett projekt om sopsortering och skräp gick de dit och plockade rent tillsammans som en pedagogisk övning.

Dalensparken

Bra målpunkter för förskolan är platser där barnen kan utmanas i sin lek, utifrån sina förutsättningar och i den takt de behöver. Ett exempel på en sådan plats är linbanan i Dalensparken. Dit har barnen kunnat gå regelbundet och sakta men säkert fått lära sig hur man står i kö, väntar på sin tur, och sedan låter nästa ta vid när man åkt klart. På samma sätt har de också lärt sig använda pulkabacken (1) i parken, en mycket uppskattad aktivitet på vintern.

I Dalensparken finns också ett nybyggt tak (2) som förskolan ofta använder vid utflykter, där kan pedagogerna låta barnen äta sitt mellanmål och på så sätt inte vara beroende av att komma tillbaka till förskolan en viss tid.

Sammanställning av målpunkter, rörelsestråk och platser som undviks eller är läskiga.
Ungefärligt planområde i orange. Vår promenad i svart.

KARTLÄGGNING

5. SAMTALEN - FÖRSKOLAN EKGÅRDEN

Spännande backe för att ta sig till "skogen".

Dinosaurieägg på Ekgården.

Rutschkanan i Dalenparken uppskattas av barnen.

Tak i parken ger väderskydd för såväl nederbörd som sol och ger förskolan fler möjligheter att vistas i parken.

Taket skyddar vid stark sol eller nederbörd och har användbara långbord under, och pedagogen påpekar att det nya taket har underlättat deras utflykter väsentligt.

Övriga parker

Om förskolan går utanför själva Dalen går de ofta till Magnebergsparken (8) i Enskededalen, som ligger på lagom avstånd. Där finns en vattenlek som uppskattas av barnen. Ibland går de också till Margaretaparken i Gamla Enskede. Nytorps gärde ingår inte bland förskolans vardagliga besöksmål, där finns inte så mycket att göra för förskolebarnen. Några av barnen berättar att det vid sidan av gårdet finns gungor (4) som de uppskattar.

Förskolorna i Dalen anordnar också "Dalen kids-lopp" som går av stapeln varje år på Nytorps gärde. Barnen får röra sig längs en viss bana, blir serverade blåbärssoppa och får diplom. I samband med loppet har de pedagogisk verksamhet där barnen lär sig om kroppen och ökar sin kroppsuppfattning.

Gården

Förskolegården (6) är en viktig del i förskolans verksamhet men saknar vissa funktioner, bland annat har de ingen utgång direkt från förskolan mot gården och den är lite för liten för att slita inte ska bli för stort. Dalens bostadsgårdar, till exempel Rönnbärsgården (5), utgör ett viktigt komplement till förskolegården och

utgör platser där barnen kan få variation i den programmerade leken. Gårdarna tillhör respektive bostadsrättsförening och har olika utföranden. På Ekgården (6) finns en liten, men lagom stor pulkabacke, klätterställningar och ett antal "dinosaurieägg" i form av några stora stenar.

5.2 RÖRELSE

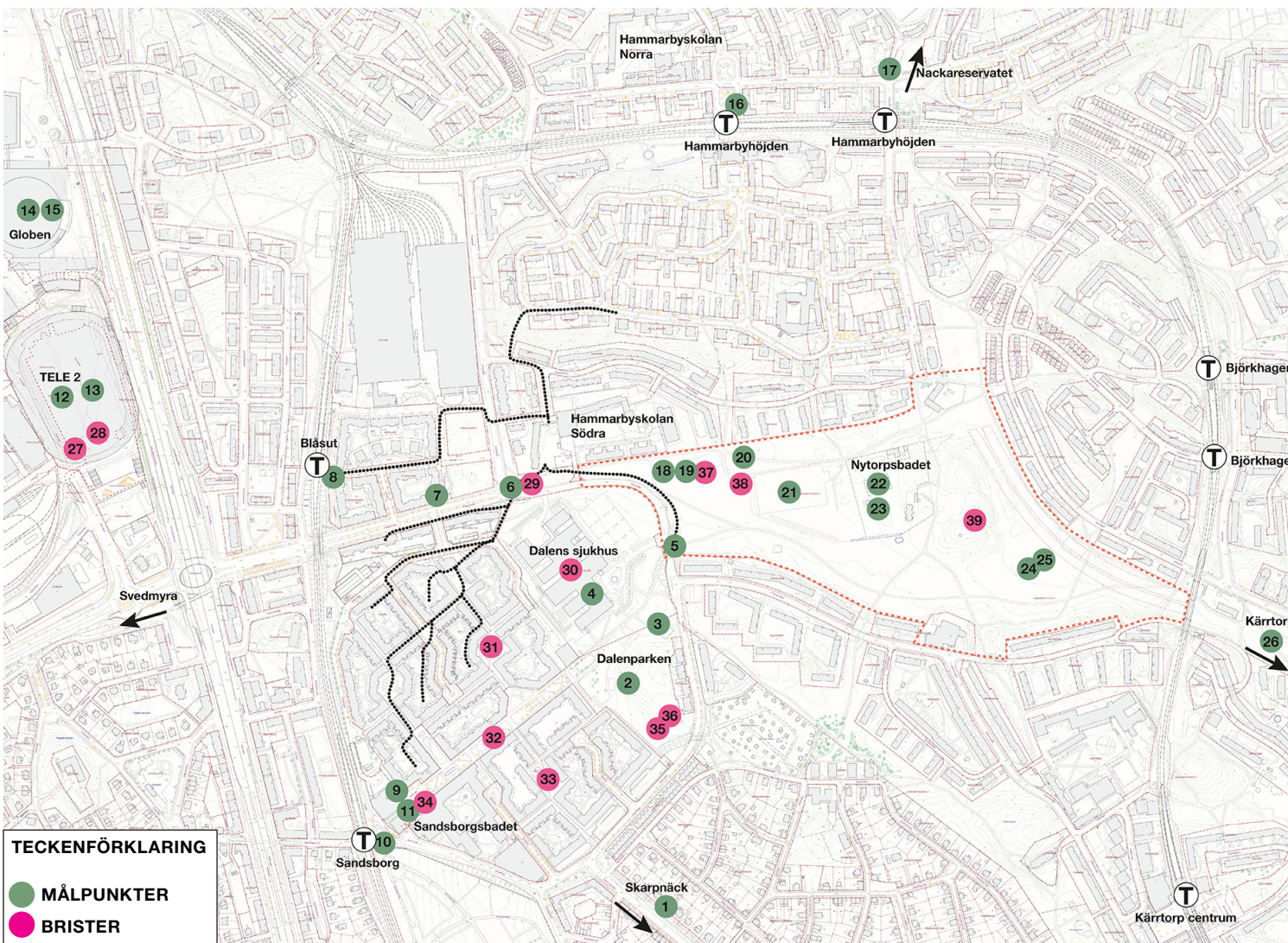
När förskolan är på utflykt promenerar de oftast. Att promenera till aktiviteter är givande och blir en del av barnens utveckling. De har nyligen fått direktiv om att inte åka på utflykter som kräver kollektivtrafik då förskoleledningen anser att verksamheten inte kan garantera barnens säkerhet.

5.3 PROBLEM OCH BARRIÄRER

Förskolorna inom Dalen samarbetar mycket och de går ofta till samma ställen samtidigt. De upplever att det mesta de behöver finns inom området och de upplever inte så mycket barriärer i sin verksamhet. Däremot upplevs Nytorps gärde "ligga lite långt" bort. En begränsning är just att de inte bör åka med kollektivtrafik till olika utflyktsmål, till exempel Skansen eller liknande. Det ställer högre krav på närmiljön och att allt de behöver ska finnas i närheten.

KARTLÄGGNING

5. SAMTALEN - HAMMARBYSKOLAN SÖDRA

Sammanställning av målpunkter, rörelsestråk och platser som undviks eller är läskiga.
Ungefärligt planområde i orange.

MÅLPUNKTER

1. Ett barn tycker om Skarpnäck.
- 2 - 3. Dalenparken är uppskattad av barnen som bor i närheten och de har varit där under hela sin uppväxt. Fotbollsplanen är den bästa i närområdet. De åker pulka i backen på vintern.
4. I Dalens sjukhus finns det ett café längst ner som barnen gillar.
5. Bra gångtunnel.
6. Bra gångtunnel.
7. Pizzeria med bästa pizzan.
8. Tar tunnelbanan härifrån.
9. Grillen i Sandsborg.
10. Nära till tunnelbanan från Dalen.
11. Affär.
- 12 - 13. Tele 2 arena/Tolv, många aktiviteter och det finns alltid personal där som gör att det känns tryggt.
- 14 - 15. Globen. Främst går de till gallerian där de kan äta och umgås.
16. Här finns det affärer.
17. Nackareservatet. Går dit ibland på helgerna.
18. Dungen är rolig.
19. Bra plats för utegympa.
20. Här finns ett äppelträd som barnen uppskattar.
21. Här börjar skojjogen och fortsätter ända in i Nackareservatet.
- 22 - 23. Nytorpsbadet. Badet är populärt men skulle kunna ha fler bassänger och möjlighet till att hoppa från hopptorn. Tjejerna tycker om skaterampen, samtidigt tycker de att den är för svår för deras ålder och de kan inte heller använda kickbikes där.
- 24 - 25. Valborgsfirande och brasa.
26. På Kärrtorps idrottsplats brukar de ha motionsvecka med skolan.

KARTLÄGGNING

5. SAMTALEN - HAMMARBYSKOLAN SÖDRA

PLATSER BARNEN UNDVIKER

27 - 28. Här är det huliganer, obehagligt när Hammarby möter AIK.

29. Tunneln kan vara läskig när det är mörkt.

30. Vid Dalens sjukhus kan det sitta "skumma gamlingar" som barnen tycker är otäcka.

31. Otäck plats där det inte finns lampor.

32. Allén är obehaglig för att den är så lång och man ser allt som pågår.

33. Läskig plats då ett utav barnen en gång hittade en kniv och en spruta.

34. Det finns ingen restaurang här.

35 - 36. På kullen är det en dunge som är läskig, här finns det rykten om sprutor och ölburkar.

37. Otäck plats.

38. Plats barnen hört att det brukar finnas knarkare.

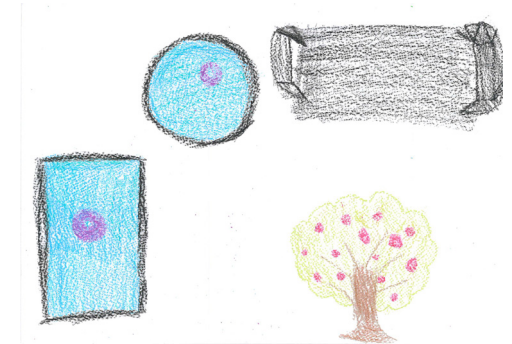
39. I buskagen har några barn hört skrikande vuxna och det är läskigt.

Gärdets stora ytor lockade till rörelse under promenaden.

KARTLÄGGNING

5. SAMTALEN - HAMMARBYSKOLAN SÖDRA

Barnen ritade mentala kartor över Nytorps gårdar. En mental karta visar den bild barnen har av Nytorps gårdar och om vad som finns där idag.

5.4 MÅLPUNKTER

Barnens målpunkter är i stor del lokala, även om vissa barn inte bor i närheten av sin skola och Nytorps gårdar. Av de som bor i Dalen är utemiljöerna där uppskattade och välanvända. Dalenparken uppskattas av barnen, eftersom där finns en fungerande fotbollsplan med stängsel och konstgräs, en linbana och pulkabacke på vintern. Vid Sandsborgs centrum finns också en grill och affärer som är uppskattade. Även gårdarna i Dalen spelar en stor roll i barnens vardagsliv. De rör sig mellan dem och umgås på gårdarna. Barnen berättar att de ibland leker kurrögömma mellan gårdarna och skickar bilder med ledtrådar om var de gömt sig på en gruppchat.

På Nytorps gårdar finns badet som en av de stora målpunkterna, där har alla barnen varit

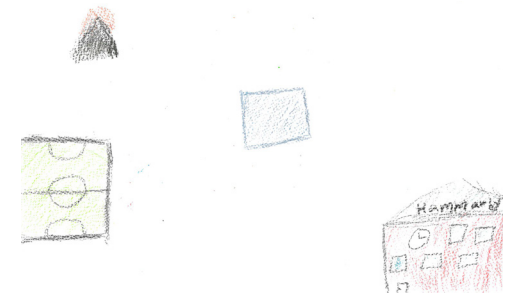
under somrarna även om de vid 10-11 års ålder nu påpekar att bassängerna borde utvecklas med hopptorn och mer spännande bassänger. Vid badet finns också en kiosk där barnen handlar. Skaterampen använder barnen också, men de är alla överens om att den är lite svår och skulle behöva kompletteras med enklare ramper så att olika nivåer kan skejta på platsen. Flera barn önskar även ramper anpassade för kickbikes.

Utöver badet och skaterampen så är barnen på Nytorps gårdar i samband med skolaktiviteter så som utomhusidrott och friluftsdagar. Nytorps gårdar tillhör inte barnens vardagsmålpunkter, och de förknippar platsen mer med speciella tillfällen som Valborgsmässofirande, picknick och kalas.

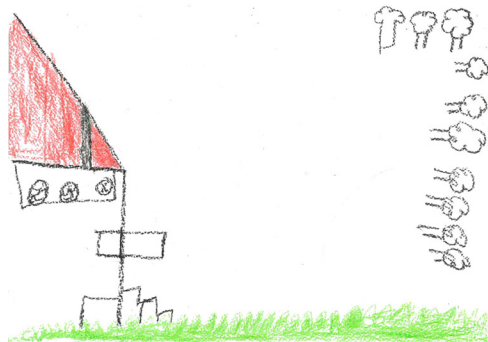

KARTLÄGGNING

5. SAMTALEN - HAMMARBYSKOLAN SÖDRA

Barnen ritade mentala kartor över Nytorps gårde. En mental karta visar den bild barnen har av Nytorps gårde och om vad som finns där idag.

Förutom sina vardagsmålpunkter inom Dalen och Blåsut så är Globen galleria och Tolv i Tele 2 arena viktiga målpunkter. Där brukar de att umgås och äta på McDonalds eller liknande, och det känns tryggt då det finns vuxna närvarande. När det är derby mellan Hammarby och AIK upplever de området som otryggt.

Nackareservatet nämns väldigt lite av barnen men några går dit ibland på helgerna med sina föräldrar. Exempelvis är badet vid Söderbysjön en målpunkt. Kärrtorps idrottsplats besöker de också ibland, men då kanske främst i samband med skolaktiviteter.

5.5 RÖRELSE

För vissa av barnen sker vardagsrörelsen i

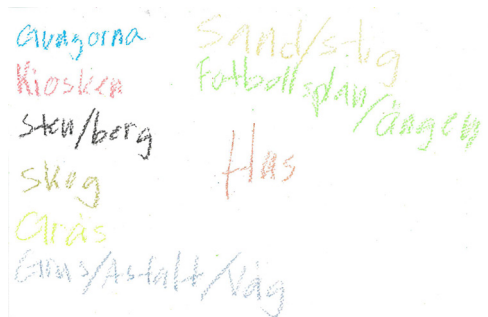
närområdet, medan andra barn pendlar långt mellan hemmet och skolan. Eftersom barnens rörelse är kopplad till vägen mellan hemmet, skolan och fritidsaktiviteter ger det också olika förutsättningar. De som reser längre mellan skola och hemmet reser med kollektivtrafik. Av de som bor i Dalen promenerar de flesta till skolan.

5.6 PROBLEM OCH BARRIÄRER

De platser som barnen upplever som problematiska eller obehagliga är i de flesta fall kopplade till rykten och berättelser till exempel om att det någon gång har funnits en full person, knark, någon som skrikit där vid något tillfälle. Skräp och trasiga lampor är också källor till obehag, till exempel undviker de vissa platser i Dalen där belysningen är dålig. Beroende på var man har sina kompisar

så vistas man på olika bostadsgårdar där man känner sig trygg och hemma. Andra gårdar betraktas delvis som "andras" där till exempel gäng hänger och upplevs tas över.

Barnen beskriver Nytorps gårde som en plats de inte rör sig över i så stor omfattning, och på så vis utgör gårdet till viss del en mental barriär. Gården uppfattas inte som en del av deras område eller som en mötesplats i vardagen utan snarare som en väg till andra områden. De cyklar ibland förbi där på väg till andra målpunkter.

KARTLÄGGNING

6. SAMMANFATTNING

Barn i olika åldrar har olika behov och gemensamt är att en variation av offentliga platser med varierande innehåll uppskattas.

De barn som deltagit i denna kartläggning bor framför allt i Dalen. Många av barnens vardagsmåltpunkter finns inom området, det gör att barnens förhållande till sitt bostadsområde är starkt och identifikationen stor. Dalen är ett område där barnen enkelt kan röra sig självständigt mellan de olika bostadsgårdarna och de målpunkter som finns i området.

Barnen i båda åldersgrupperna uppskattar också Dalenparken, en plats där det finns aktiviteter och funktioner för olika åldrar och olika årstider. Dalenparken besöks ofta av barnen i förskolan Ekgården eftersom barnen uppskattar lekutrustningen och lekställningarna så som linbanan. Medan de äldre barnen tycker om fotbollsplanen med konstgräsplan som finns i parken. Förskolepedagogerna uppskattar taket som uppförts i parken. Taket gör att klassen har alltid en skyddad plats att ta en paus vid och äta

mellanmål, det gör att verksamhetens utflykter inte är lika beroende av väderlek.

För de barn som bor i Dalen är förhållandet till Nytorps gärde inte lika tydligt som till Dalen. De uppfattar inte gärdet som en enhetlig plats dit de går på fritiden. Gör barnen något där så uppfattas det som enskilda händelser, till exempel valborgsfirande, skolidrott, utomhusbadet eller "Dalen Kids-loppet". Barnen uppfattar inte att det finns något på Nytorps gärde för dem att göra. De tycker att det saknas kiosk, butik eller restaurang där de kan köpa godis, dricka eller mat på gärdet för att de skulle ha en anledning att gå dit oftare. De menar att de då också skulle spendera mer tid vid de platser som redan finns. Samtidigt så berättar mellanstadiebarnen att de ibland brukar göra saker på gärdet, men de kopplar det inte till Nytorps gärde då de inte ser gärdet som en helhet. De brukar vara på skaterampen, även om den upplevs som lite för svår. Barnen verkar tycka att möjligheterna till varierande aktivitet på platsen behöver öka.

I dialogerna framkommer det ändå att Nytorps

gärde har kvaliteter som kompletterar andra platser och naturområden i omgivningen. Något som deltagarna tycker är unikt med gärdet är dess stora, plana och öppna ytor som passar bra till större evenemang och skolaktiviteter. Gärdets långa siktlinjer och flexibilitet är också viktiga egenskaper, då det kompletterar övriga platser i området.

I underlaget har främst barn i Dalen deltagit, och inga eller få barn boende i Hammarbyhöjden, Björkhagen och Kärrtorp har varit med och beskrivit sitt förhållande till Nytorps gärde. Underlaget till denna rapport tyder på att gärdet av olika anledningar inte utgör en knypunkt mellan områdena, men att den har potential att göra så i framtiden när gärdet utvecklas.

KARTLÄGGNING

6. SAMMANFATTNING

I dialogerna framkommer det att alla grupper har flera **liknande** beröringsaspekter men det finns även sådant som **skiljer dem åt**.

Aspekter \ Ålder	FÖRESKOLEÅLDERN	MELLANSTADIEÅLDERN
MÅLPUNKTER	Dalenparken Pulkabacke i Dalenparken Vattenlek i Magnebergsparken Taket i Dalenparken	Nytorpsbadet Stockholm city Globen / Tele2
IDENTITET	Gårdarna i Dalen	
RÖRELSE	Går i närområdet	Tunnelbana Buss
PROBLEM OCH BRISTER	Gärdet är en barriär Inga naturliga mötesplatser	

KARTLÄGGNING

6. SAMMANFATTNING

STYRKOR	MÖJLIGHETER	SVAGHETER	UTMANINGAR
Nytorps gårdes stora öppna ytor kan innehålla olika typer av aktiviteter av tillfälliga/säsongsbetonade karaktär. Gårdets läge nära kollektivtrafik och nära bostadsområden är en styrka. Gårdets koppling till Nackareservatet är en styrka. Nytorpsbadet är en viktig plats för många barn och är identitetsskapande.	Nytorps gårde är ett stort fält där möjlighet till olika aktivitet finns. Möjligt att skapa många och diversifierade mötesplatser. Att koppla ihop bostadsområden och skapa gränsöverskridande platser och rum. Idrottshallen kan bli en mötesplats för fler än de som idrottar i organiserade idrottsverksamheter och kan vara en öppen plats för flera grupper. Tillkommande bostäder får stor frihetstillgång.	Gärdet saknar delvis rumslig och aktivitetsbaserad identitet vilket gör att barnen har en svag relation till platsen. Idag finns få anledningar att vistas på gården förutom vid enskilda händelser, så som valborgsfirande, utomhusbad på sommaren eller skolidrott.	Att utveckla gården till en plats som kopplar ihop de omkringliggande bostadsområdena. Att skapa platser som barnen stannar upp på istället för att röra sig förbi. Att bevara den öppna frihetskänsla som finns på gården idag och som är tydlig när man rör sig från bostadsområdena ut på fältet.

KÄLLOR

1. DOKUMENT & MUNTILIGA KÄLLOR

Atkins, Ekologigruppen, Nyrens Arkitektkontor (2013) Områdesanalys Hammarbyhöjden - Björkhagen. Stockholms stad.

Barnkonventionen. <http://unicef.se/barnkonventionen/> (2016-03-18)

Boverket (2015) Gör plats för barn och unga. Rapport 2015:8.

Björklid, P. (2011) Det pedagogiska samspelet. Lund, Studentlitteratur.

Björklid, P. (2005) Lärande om fysisk miljö. Kalmar: Lenanders grafiska AB.

Björklid, P. (2001) Bättre - men inte tillräckligt bra. En studie i ett barnperspektiv. Lärarhögskolan i Stockholm. Institution för samhälle, kultur och lärande.

Björklid, P. (1998) Sammanställning av forskningsläget kring barns resor. På uppdrag av dåvarande Vägverket.

de Laval, S. (2015) Bygga stad för barn. Arkus 73/2015.

Grahn, P. (1997) Ute på dagis: hur använder barn daghemsgården? Utformningen av daghemsgården och dess betydelse för lek, motorik och koncentrationsförmåga. Stad & land 145/1997.

Joelsson, T. (2017) En omöjlig ekvation? Barns cykling och övrig mobilitet i bilvänliga samhällen. Forskningsprojektet Barn i Farten: <https://barnifarten.wordpress.com> (2019-06-10)

Lenninger, A. (2008) Barns plats i staden. Stad & land 174/2008.

Landskapslaget (2019) Barnkonsekvensanalys Hammarbyskogen. Stockholms Stad.

Landskapslaget (2016) Barnkonsekvensanalys Årstastråket 3. Stockholms Stad.

Landskapslaget (2016) Barnkonsekvensanalys Östberga. Stockholms Stad.

Movium. <http://www.movium.slu.se/staden-barnen> (2018-10-01)

Olsson, T. (2010) Lekens natur. Gröna Fakta 7/2010.

Stockholms stad (2017) Program Hammarbyhöjden och Björkhagen. Dnr 2012-10147

Stockholms stad (2017) Integrerad barnkonsekvensanalys och dialog.

Stockholms stad (2017) Grönare Stockholm. Riktlinjer för planering, genomförande och förvaltning av stadens parker och naturområden.

MUNTILIGA KÄLLOR

Barn och pedagoger från:

Förskolan Ekgården

2019-05-09

Åk 5, Hammarbyskolan Södra

2019-05-03 och 2019-05-10

